

Grønt regnskab 2017

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Sammenfatning	4
Klimaaftryk	6
El, varme, vand	7
Affald	11
Miljøproblematiske stoffer	12
Spildevand	13
Et par gode eksempler	14
Forudsætninger for opgørelser og regnskab	16
Appendiks:	
Fakta om Region Midtjylland	18
Samfundsansvar og bæredygtighed	19

Bilag: Klimaregnskab 2017, Region Midtjylland, NIRAS

Forord

Hvis hele verdens befolkning levede som danskerne, havde vi brug for 3,5 jordkloder. Vores forbrug er blandt verdens højeste – og samtidigt hører vi til eliten i udvikling af grøn teknologi og bæredygtige løsninger. Det giver os en særlig forpligtelse til at gå foran og vise vejen mod det bæredygtige samfund.

Også i Region Midtjylland kan vi gøre en positiv forskel. Vi er en stor virksomhed med næsten 27.000 ansatte og årlige driftsomkostninger på over 28 mia. kr. Derfor har vi også et stort forbrug af varer og energi – og vi producerer både affald og spildevand.

I Region Midtjylland vil vi sætte fart på den bæredygtige omstilling. Målet er et samfund, hvor vi kan leve det gode liv med økonomisk og social tryghed, uden at miljø og ressourcer lider overlast.

Det er helt naturligt at starte med os selv. Men vi spiller også en aktiv rolle i samfundsudviklingen omkring os. Vi arbejder med vedvarende energi i hele regionen, cirkulære forretningsmodeller, bio-økonomi og cirkulære løsninger i det offentlige. Selvfølgelig i samarbejde med kommuner og virksomheder, forskere og studerende – og alle andre gode kræfter.

Det grønne regnskab giver et samlet billede af regionens eget ressourceforbrug, klimaaftryk og bidrag til forurening. Regnskabet bliver løbende udviklet og udvidet til at dække flere områder. I år har vi fået to nye, vigtige opgørelser med, nemlig regionens samlede klimaaftryk og hospitalernes genanvendelse af affald.

Regnskabet for 2017 viser, at regionens aktiviteter medfører et klimaaftryk på 592.000 tons CO₂, og at hele 70 procent stammer fra vores indkøb af varer og tjenesteydelser. Det giver stof til eftertanke, at indkøbene fylder så meget i klimaregnskabet, og at transport og energiforbrug kun bidrager med 7 henholdsvis 5 procent.

Det er lykkedes at holde energiforbruget på et stabilt niveau på trods af store investeringer i nye elforbrugende apparater, som scannere mv. Til gengæld viser affaldsopgørelsen, at vi kun genanvender 18 procent af affaldet.

På den måde giver det grønne regnskab en retning for vores arbejde, og vi har i 2018 sat fokus på at udvikle metoder til at reducere indkøbenes klimaaftryk og øge affaldsgen anvendelsen.

Jeg er overbevist om, at vi i de kommende år vil se væsentlige forbedringer. Både i vores egen organisation og i regionen omkring os.

Anders Kühnau
Regionsrådsformand

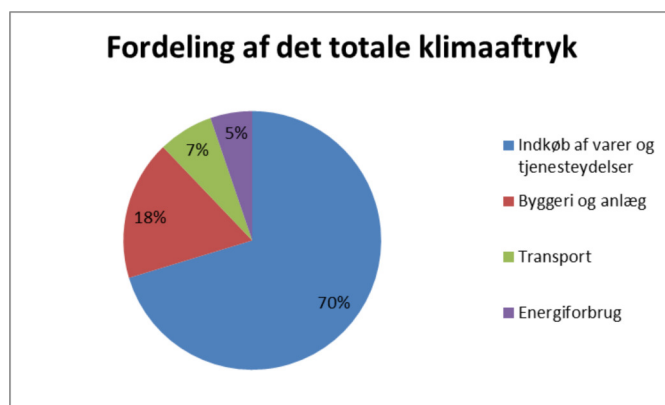
Sammenfatning

Region Midtjyllands grønne regnskab viser et stabilt niveau i forbruget af energi, selv om der på hospitalerne er foretaget mange investeringer i scannere og andet el-forbrugende udstyr. Det er således gennem de mange energitiltag, som i disse år gennemføres på hospitalerne, lykkedes at holde forbruget nede.

Også vandforbruget ligger på et stabilt niveau med en svagt faldende tendens.

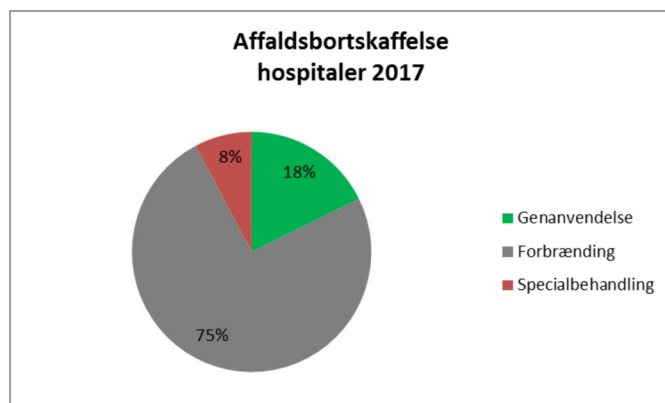
Som noget nyt indeholder regnskabet en opgørelse over regionens samlede klimaaftryk. Det var i 2017 på 592.000 tons CO₂ ækvivalenter, eller det samme som 30 - 35.000 danskeres klimaaftryk.

Indkøb af varer og tjenesteydelser udgør størstedelen af klimaaftrykket med 70%. Byggeri og anlæg bidrager med 18%, transport med 7% og energiforbruget med 5%.

I 2018 er regionen i gang med at udarbejde et detaljeret grundlag for prioritering af en kommende indsats for at nedbringe klimaaftrykket på indkøbsområdet.

Et andet nyt område i dette grønne regnskab er en opgørelse af genanvendelsen af affald på regionens hospitaler. Hospitalerne producerede over 7.000 tons affald i 2017, hvoraf 18% blev sendt til genanvendelse, mens resten blev sendt til forbrænding og specialbehandling.

I 2018 arbejdes der videre med affaldsområdet for at belyse mulighederne for at øge genanvendelsen. Erfaringer fra egne hospitaler samt fra andre hospitaler i ind- og udland vil således blive inddraget for at afdække muligheder og udfordringer samt konsekvenser for økonomi, miljø og organisering.

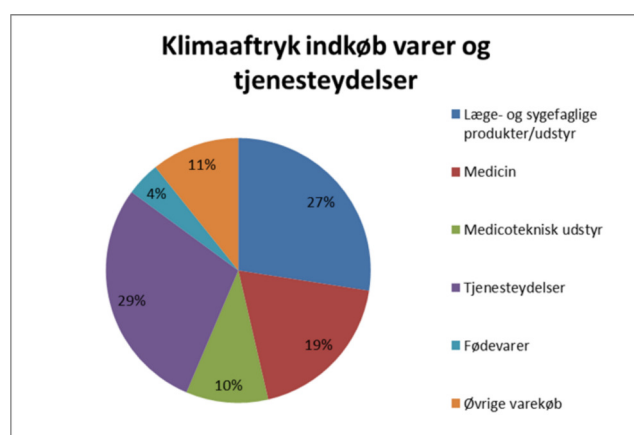
Der vil blive gennemført pilotprojekter og workshops for hospitalerne, hvorefter der vil kunne fastlægges konkrete mål og handlinger på området.

Endelig har regionen miljøbelastning fra spildevand og miljøproblematiske stoffer. Regionen arbejder med at udfase de farlige stoffer og at finde den bedste løsning for spildevandsrensning.

Klimaaftryk

Som nævnt i sammenfatningen er det indkøb af varer og tjenesteydelser, der giver det dominerende bidrag til regionens klimaaftryk.

På nedenstående figur ses fordeling af indkøbenes klimaaftryk på forskellige hovedvaregrupper.

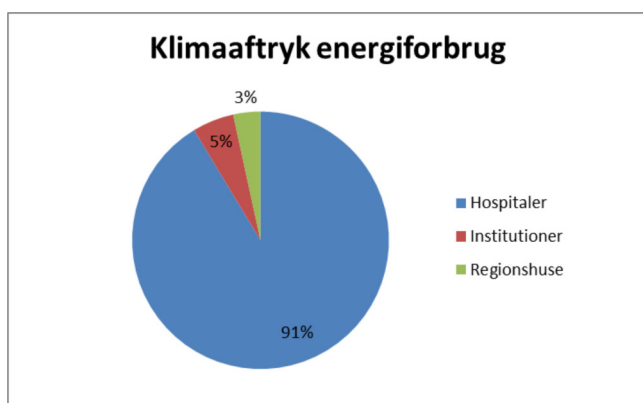

Det fremgår, at tjenesteydelser bidrager med den største del af indkøbenes klimaaftryk. Tjenesteydelser er en bred kategori, som f.eks. dækker over håndværkerydelser, rengøring og andre serviceydelser. Også afregning med andre regioner og private hospitaler/klinikker kommer ind under denne kategori.

Den næststørste kategori er læge- og sygefaglige produkter/udstyr, som omfatter, hvad der knytter sig til undersøgelse, behandling og pleje af patienter – alt fra handsker til hospitalssenge.

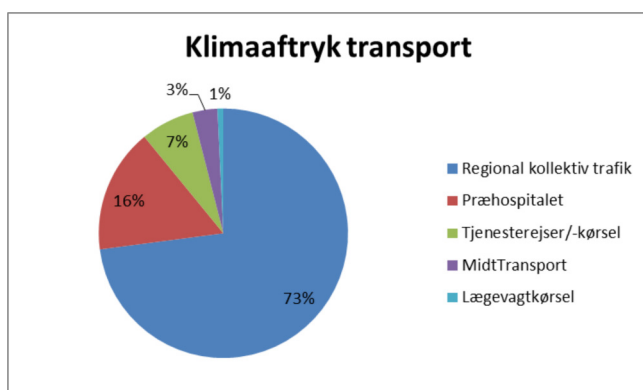
Den tredjestørste kategori er indkøb af medicin efterfulgt af øvrige varekøb, som omfatter en bred gruppe af varer, som f.eks. kontorartikler, beklædning, møbler, IT-udstyr mv., hvorefter følger medicoteknisk udstyr. Indkøb af fødevarer bidrager kun med en mindre del af klimaudtrykket.

Af nedenstående figur ses fordelingen af klimaaftrykket fra energiforbruget fordelt på hospitaler, sociale institutioner og regionshuse.

Det fremgår, at hospitalerne med hensyn til energiforbrug er langt den største bidragsyder til klimaaftrykket.

Af nedenstående figur ses fordelingen af klimaaftrykket på regionens forskellige transportopgaver.

Det fremgår, at den regionale kollektive trafik står for størstedelen af klimaaftrykket, men også Præhospitalet og tjenesterejser- og kørsel har et væsentligt bidrag.

Det er første gang, at Region Midtjylland laver en opgørelse af det samlede klimaaftryk, og der er nu skabt et godt grundlag for at planlægge den fremtidige indsats for at nedbringe regionens klimabelastning.

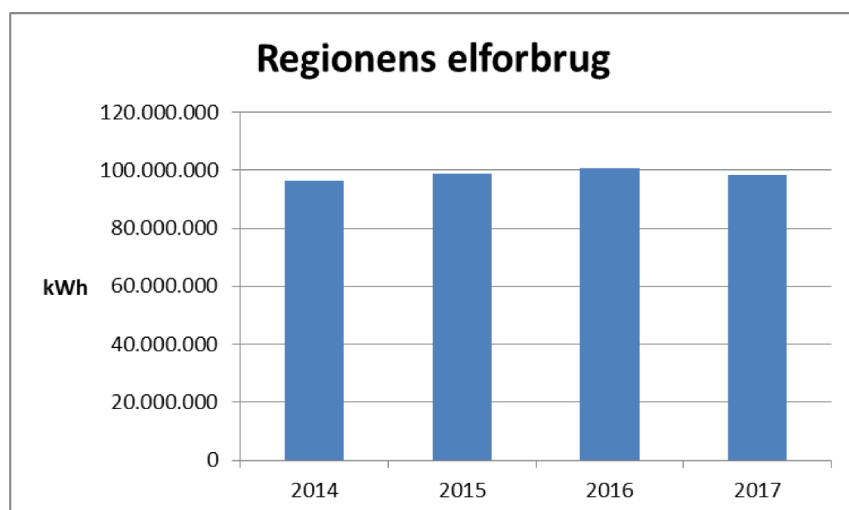
Det er blevet tydeligt, at der skal fokuseres på indkøb af varer og tjenesteydelser, og der gennemføres i 2018 en mere detaljeret analyse. Regionens indkøbsregister bliver sammenholdt med livscyklusdata for at få et billede af de forskellige varegruppes klimapåvirkninger - og hvor i varernes livscyklus de væsentligste klimapåvirkninger forekommer.

På den baggrund vil der blive udviklet metoder til en målrettet indsats for at nedbringe regionens klimaaftryk. Det vil i praksis kunne ske i forbindelse med regionens kommende udbud af varer og tjenesteydelser.

Regionen er desuden medlem af "Partnerskabet for Offentlige Grønne Indkøb" sammen med andre offentlige myndigheder og institutioner og deltager i relevante arbejdsgrupper vedr. formulering af konkrete indkøbsmål.

El, varme og vand

Regionens totale forbrug for af el, varme og vand har været relativt stabilt over de seneste 4 år.

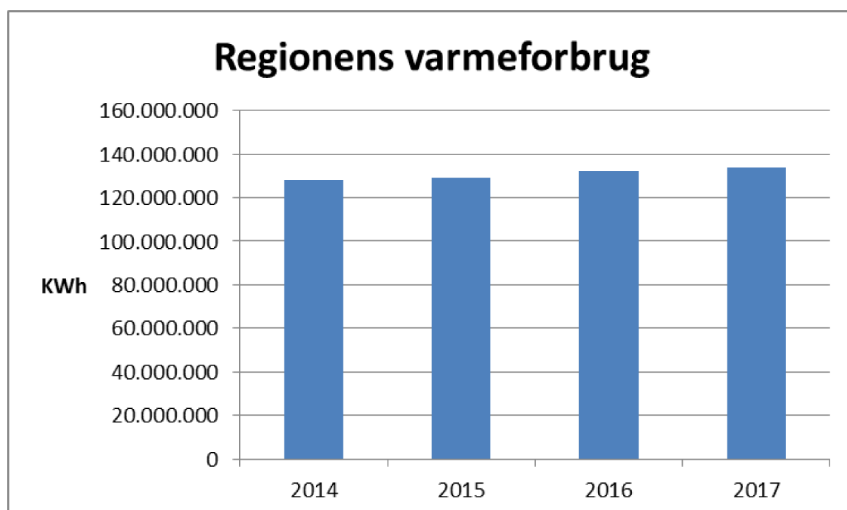

Der er gennemført meget omfattende el-besparende tiltag på sygehusene. Men det ser ud til, at den øgede brug af el-forbrugende apparater – herunder scannere – har opvejet besparelserne.

Der må forventes et stigende elforbrug i fremtiden ved ibrugtagning af de nye hospitalsbyggerier, som er forsynet med mere køling og ventilation end de ældre hospitalsbygninger.

Langt hovedparten af el-forbruget aftages fra el-nettet, hvor 55% i 2017 stammede fra vedvarende energikilder, som vind, sol og vandkraft. Den grønne omstilling i Danmark vil betyde et stigende indhold af "grøn strøm" i el-nettet, idet der dog vil være variationer fra år til år især på grund af varierende el-produktion fra vindkraft.

Herudover er der etableret solcelleanlæg på en stor del af regionens bygninger. I 2017 udgjorde denne egenproduktion af vedvarende energi ved solcelleanlæg ca. 1,2% af regionens totale el-forbrug.

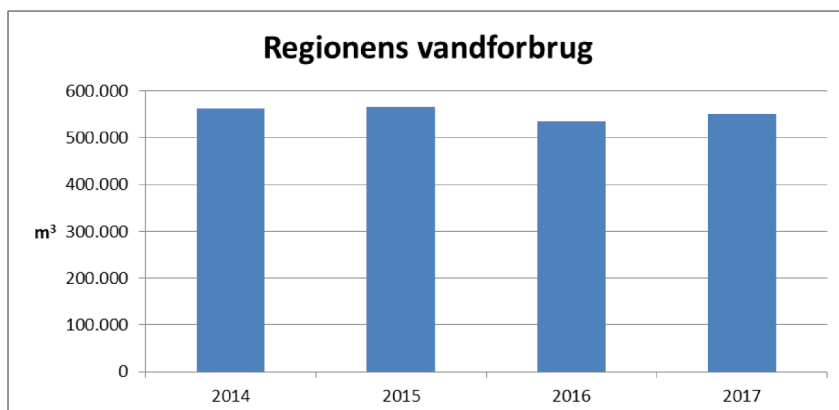

Der ses en svag stigning i regionens varmeforbrug over de seneste år. Det formodes at kunne tilskrives en forøgelse af bygningsmassen på nogle af hospitalerne samt etablering af komfortventilation på en større og større del af bygningerne.

På længere sigt må det forventes, at varmeforbruget vil falde på grund af ibrugtagning af moderne bygninger og anvendelse af overskudsvarme for de el-forbrugende apparater.

Varmen leveres hovedsageligt fra de lokale fjernvarmewærker, som producerer varme med meget varierende andel af vedvarende energi. Fra værk til værk varierer vedvarende energi indholdet i varmeleverancerne fra lidt over 0% til næsten 100%. I gennemsnit ligger vedvarende energi indholdet på ca. 67% i den varmeenergi, som regionen anvender.

Regionen har ingen direkte indflydelse på brændselssammensætningen og dermed indholdet af vedvarende energi i leverancerne fra de lokale fjernvarmewærker, men den igangværende omstilling af fjernvarmewærkerne til grøn energi vil i de kommende år betyde et stigende indhold af vedvarende energi i varmeleverancerne.

Hospitalerne har i de seneste år gennemført vandbesparende tiltag, og der kan ses en svagt faldende tendens i forbruget. Der forventes ikke større ændringer i vandforbruget fremadrettet.

Nedenfor er forbruget af el, varme og vand specificeret ud på regionens forskellige områder.

Elforbrug [MWh]	Hospitaller	Institutioner¹⁾	Regionshuse
2014	90.274	-	2.961
2015	92.593	-	2.895
2016	94.068	-	3.234
2017	91.844	3.370	3.092

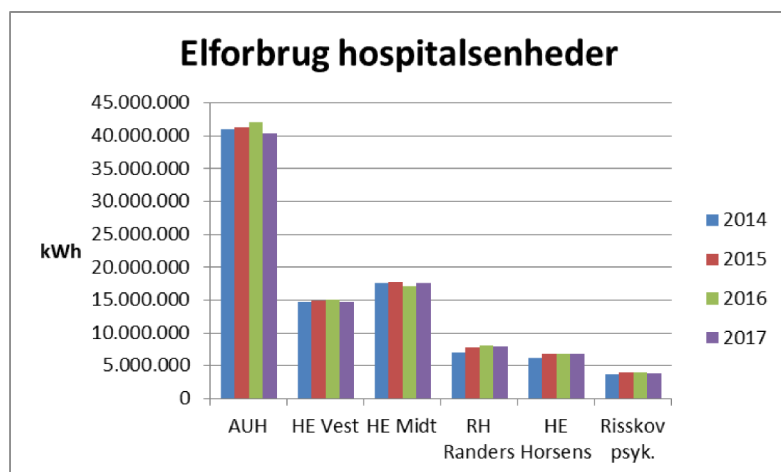
1. 2017 er det første år med fuld dækkende opsamling af forbrugsdata på institutionerne.

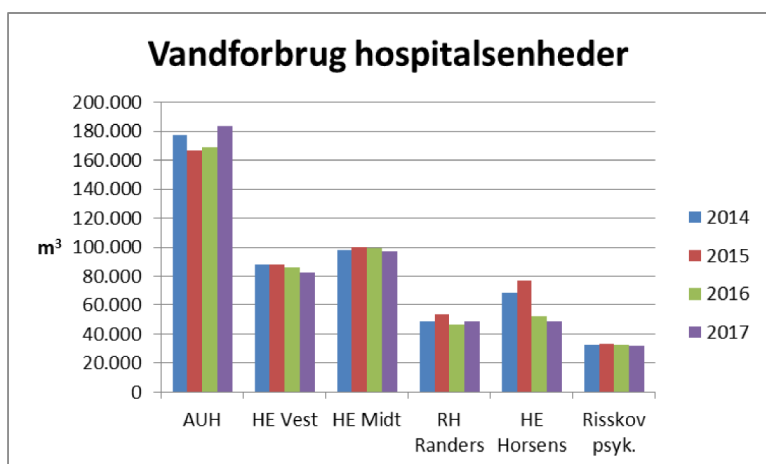
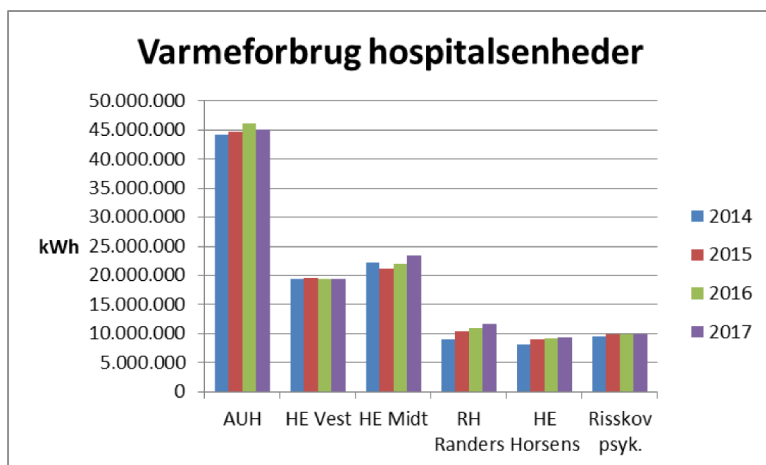
Varmeforbrug²⁾ [MWh]	Hospitaller	Institutioner¹⁾	Regionshuse
2014	112.566	-	3.495
2015	114.719	-	3.083
2016	119.396	-	3.520
2017	120.468	9.634	3.511

2. Graddagekorrigeret

Vandforbrug [m³]	Hospitaller	Institutioner¹⁾	Regionshuse
2014	512.256	-	6.130
2015	518.035	-	5.817
2016	485.613	-	7.008
2017	493.155	51.654	6.460

I det følgende er forbruget af el, varme og vand og udviklingen heraf fordelt på de enkelte hospitalsenheder. Forskelle i forbrug afspejler i høj grad forskellige i aktiviteter på og størrelsen af de enkelte hospitalsenheder.

Regionens hospitaler og institutioner gennemfører en stor indsats med overvågning og begrænsning af energi- og vandforbrug samt indførelse af vedvarende energiløsninger.

I disse år er der især fokus på:

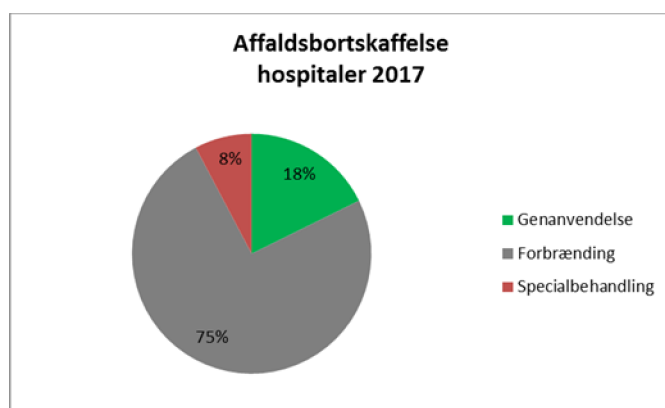
- Nedbringelse af el-forbruget til ventilation og belysning.
- Etablering af solcelleanlæg til el-produktion.
- Udnyttelse af overskudsvarme fra bl.a. scannere, køle-, fryseanlæg til varmeforsyning

Affald

Som noget nyt indeholder det grønne regnskab detaljerede data for affaldsmængder og genanvendelse. I første omgang er data indsamlet fra hospitalerne, der står for langt den største del af affaldsproduktionen.

Hospitalerne producerede næsten 7.000 tons affald i 2017, hvoraf 73% blev sendt til forbrænding. På forbrændingsanlæggene udnyttes energien i affaldet, men ressourcerne kunne udnyttes bedre, hvis en større del af affaldet blev sorteret fra og sendt til genanvendelse, hvor materialerne indgår i nye kredsløb. I dag går kun 18% af affaldet til genanvendelse.

Fordelingen af affaldet fra hospitalernes primære drift på forbrænding, genanvendelse og specialbehandling fremgår af nedenstående figur.

Hospitalerne sorterer samlet set affaldet i otte kategorier, men den konkrete sortering varierer fra hospital til hospital:

Hospital-senhed:	Blandet brændbart affald	Madaffald til biogasanlæg	Pap og papir til genanvendelse	Plast til genanvendelse	Glas til genanvendelse	Jern og metal til genanvendelse	Klinisk risikoaffald til specialbehandling	Vævsaffald til specialbehandling	I alt, tons
AUH	2.184	70	295	5,5	0,5	78	269	0	2.902
Midt	859	133	172	5,5	1,7	21	41	0	1.233
Vest	774	57	105	1	2	13	96	4	1.052
Randers	506	0	78	0,5	1	25	53	15	678
Horsens	433	7	60	0	0,9	12	33	0,6	546
Risskov	190	25	6	0	0	0	2	0	223
I alt	4.946	292	716	12,5	6,1	149	494	19,6	6.634

(Hvor der i tabellen er anført et 0, betyder det, at hospitalet ikke sorterer den konkrete fraktion fra eller kun i meget begrænset mængde. F.eks. sorterer Randers Regionshospital ikke madaffald fra, og fraktionen indgår i stedet i det blandede brændbare affald.)

Blandet brændbart affald – eller dagrenovation - er den rest, der er tilbage, når de øvrige fraktioner er sorteret fra. Det leveres, som nævnt, til forbrændingsanlæg med energiudnyttelse.

Madaffald afsættes til biogasanlæg, hvor der fremstilles biogas til energiudnyttelse, og hvor restprodukterne anvendes til gødning i landbruget.

Fraktionerne pap og papir, plast, glas, jern og metal afsættes til genvindingsindustrien, hvor der sker oparbejdning til genanvendelse.

Det kliniske risikoaffald sorteres på nogle af hospitalerne i vævsaffald, som sendes til specialforbrænding hos SWS – Special Waste System A/S på Falster, og en blandingsfraktion, som behandles på forbrændingsanlæg med specielle modtagefaciliteter, som kan håndtere denne affaldstype.

På de hospitaler, hvor denne opdeling ikke sker, sendes hele fraktionen til SWS. Begge disponeringsformer er her betragtet som specialbehandling.

Regionen vil gøre en aktiv indsats for at begrænse affaldsmængden og øge genanvendelsen.

Aarhus Universitetshospital arbejder allerede i dag med et udviklingsprojekt, der skal nedbringe mængden og øge genanvendelse af affald i form af plastemballage.

Projektet foregår i samarbejde med internationale leverandører og et netværk af sygehuse i udlandet. Vækstforum og Regionsrådet støtter initiativet, og det er målet, at der skal udvikles en model, der også kan bruges på andre affaldsfraktioner. Se nærmere om projektet i det kommende afsnit "Et par gode eksempler".

I 2018 bliver der afholdt workshops for hospitalerne, hvor de kan hente inspiration, viden og redskaber til arbejdet med affaldsminimering og genanvendelse. Ekspertter fra ind- og udland skal bidrage med viden og erfaringer.

Regionen vil desuden gennemføre pilotprojekter på affaldsområdet - bl.a. på grundlag af erfaringerne fra Aarhus Universitetshospital.

Workshops og pilotprojekter skal give regionen et solidt beslutningsgrundlag, hvor muligheder og udfordringer fremstår klart. Der vil således være basis for fastsættelse af konkrete mål og handlingsplaner.

Miljøproblematiske stoffer

Regionen anvender i sin virksomhed en lang række kemikalier og andre produkter. Hvis der er tale om færemærkede produkter, er de normalt registreret i RETOX databasen, som drives i et samarbejde mellem fire regioner.

En gennemgang af databasen viser, at der er registreret 1217 forskellige produkter, som anvendes i Region Midtjylland. Kemikalier til automatisk laboratorieudstyr er ikke medregnet, da der er tale om mange produkter, som anvendes i små mængder. Lægemidler er heller ikke medregnet i opgørelsen.

En sortering efter færemærkning viser, at cirka 100, dvs. 8% af de 1217 produkter, er giftmærkede og som sådan, ikke mindst af hensyn til arbejdsmiljøet, skal håndteres særlig varsomt. Det drejer sig bl.a. om produkter til desinfektion eller rengøring af klinisk udstyr, hvor der er høje krav til renlighed samt om produkter, der håndteres manuelt i laboratorier.

Mange af de giftmærkede produkter vil samtidigt være mærket som miljøskadelige, dvs. skadelige for vandmiljøet, hvis de udledes via kloaksystemet og ikke nedbrydes i de kommunale rensningsanlæg.

I forbindelse med udbud af produkter arbejder regionen på at udfase brugen af miljøproblematisk stoffer, hvor det er muligt. Dette gælder såvel ved udbud af faremærkede produkter som produkter og artikler, som ikke er faremærkede.

I de kommende års grønne regnskaber vil det blive opgjort, i hvor store mængder de miljø- og arbejdsmiljøproblematisk stoffer bliver anvendt, så udviklingen i såvel anvendt mængde som antal produkter kan følges.

Spildevand

Hospitalsspildevand ledes fra alle regionens hospitaler uden forudgående rensning til kommunale spildevandsrensningsanlæg. Spildevandet indeholder medicinrester, som ikke i fuldt omfang nedbrydes i de kommunale rensningsanlæg.

Der er dialog om spildevandsudledningerne med kommunerne, som er myndighed på området og kan stille krav til spildevandet, herunder krav om særskilt lokal rensning for de miljøproblematisk medicinrester på hospitalernes adresser. Dette er sket i flere kommuner i andre dele af landet.

Investering i lokal rensning på hospitalerne i Region Midtjylland vil koste et trecifret millionbeløb. For at sikre, at miljøgevinsten modsvarer denne investering, har Aarhus Universitetshospital (AUH) foretaget en detaljeret opgørelse af forbruget af miljøskadelig medicin og fordelingen heraf på indlagte og ambulante patienter.

Opgørelsen viser, at langt hovedparten af miljøbelastningen fra den medicin, der bruges på hospitalerne, er knyttet til ambulante patienter. Derfor kommer miljøbelastningen hovedsageligt fra patienternes hjem og i mindre omfang fra hospitalerne. Det betyder, at en lokal rensning på hospitalerne vil have en meget begrænset effekt på miljøet.

Som konsekvens heraf har AUH deltaget i et pilotprojekt med spildevandsrensning. Et pilotanlæg har i en periode rensset spildevand fra AUH Skejby. Senere blev anlægget brugt til at rense kommunalt spildevand i Herning med et indhold af medicinrester, som er typisk for spildevand fra et byområde.

Projektet har vist, at det i begge tilfælde kan lade sig gøre at rense spildevandet for medicinresterne, og projektet bidrager derved til en afklaring af, hvordan man mest hensigtsmæssigt undgår udledning af medicinrester til vandmiljøet.

Aarhus Universitetshospital er nu sammen med blandt andre Det Nye Hospital i Vest engageret i et nyt pilotprojekt, som fokuserer på at løse udfordringerne centralt på det kommunale rensningsanlæg i Herning, så den samlede miljøbe-

lastning fra medicin i spildevandet fjernes der, hvor det har vist sig at være miljømæssigt og samfundsmæssigt mest fordelagtigt.

Et par gode eksempler

Genanvendelse af plastemballage

Aarhus Universitetshospital er i fuld gang med et pilotprojekt, der skal øge genanvendelsen af emballageplast på hospitaler. Indsatsen er en del af vækstforums indsats for cirkulær økonomi.

Projektet viser allerede nu, at der er et stort potentiale. Alene på Aarhus Universitetshospital kan der - teknisk set - genanvendes 300 tons om året. For hele regionen vil tallet være 678 tons.

Foto Thomas Harder

Men analysen viser også, at der er brugt mere end 15 forskellige typer plast. Mange af fraktionerne er meget små – og 40 % er umærket plast af ukendt type. Konklusionen er, at vi er nødt til at begrænse antallet af plasttyper – og at vi skal sikre mærkning af alt plastemballage.

Det kræver et samarbejde med leverandørerne, og hospitalet har holdt workshops med flere leverandører, som er multinationale virksomheder. Her blev grundlaget for det første udbud på genanvendelig plast lagt.

Udbuddet handler om skylleflasker. Der stilles krav til plasttypen – for selve flasken, for etiketten og for kapslen. Al emballage skal være mærket med et internationalt anerkendt genanvendelsessymbol.

Når projektet slutter i 2019, vil der være udviklet en model, som kan bruges til at øge genanvendelsen af mange andre affaldstyper ved at involvere alle aktørerne i værdikæden.

Social, miljømæssig og økonomisk bæredygtighed på midtVask

midtVask er Danmarks største hospitalsvaskeri og vasker 6.000 tons tøj om året. Det er en veldrevet forretning med 120 ansatte samtidigt med, at der arbejdes professionelt med miljømæssig og social bæredygtighed.

Vaskeriet producerer damp til vaskeprocesserne på eget kedelanlæg, som fyres med bioolie, der er et restprodukt fra fremstilling af madolie.

Vaskemidlerne er svanemærkede, og kasserede tekstiler genanvendes så godt som muligt. Lagner og håndklæder skæres op til klude, der kan sælges til kunderne. Andre tekstiler, f.eks. dyner, sendes til u-lande med en dobbeltfunk-

tion, først som indpakning og stødsikring af it-udstyr, siden som direkte genbrug.

Vaskeriet er miljøcertificeret efter den internationale miljøstandard ISO 14001 og skal derfor løbende gennemføre nye miljøtiltag og -forbedringer.

Foto Christian Als

På det sociale område har vaskeriet modtaget priser inden for CSR, arbejdsmiljø, sundhed og integration – og vaskeriets ansatte kommer fra 35 forskellige nationer.

Vaskeriet er certificeret efter arbejdsmiljøstanden OHSAS 18001 og efter den danske bekendtgørelse 1193 om arbejdsmiljøcertificering, som også omfatter fremme af sundhed og det rummelige arbejdsmarked.

Bæredygtigt byggeri

Regionen har udarbejdet sine egne retningslinjer for bæredygtigt byggeri indeholdende krav og anbefalinger til regionens bygninger og anlæg ved nyetablering og forandringer samt i driftsfasen.

Retningslinjerne omfatter bl.a. følgende emner:

- El-, vand- og varmemeforbrug
- Vedvarende energi
- Materialer
- Affald
- Klimatilpasning

De gældende retningslinjer blev færdiggjort i 2015, men på grund af den rivende udvikling på området overvejes allerede nu en revision af retningslinjerne.

Forudsætninger for opgørelser og regnskab

El, varme og vand

Forbruget af energi og vand på institutionerne inden for psykiatri og social er kun angivet for 2017, da sammenligning med tidligere års forbrug er usikker.

Til indsamling af forbrugsdata fra de enkelte enheder anvendes IT-systemet EnergyKey. Systemet blev implementeret fuldt ud i 2017.

Graddagekorrektion af varmeforbrug

Der er foretaget graddagekorrektion af varmeforbruget på baggrund af meteorologiske data fra DMI for Østjylland og Midt- og Vestjylland.

For hospitalerne og de sociale institutioner er det antaget, at 70 % af varmeforbruget er graddageafhængigt og 30 % er graddageuafhængigt. For regionshusene antages det at 100 % af varmeforbruget er graddagesafhængigt.

Klimaopgørelse

- For el-forbruget er anvendt samme CO₂ emissionsfaktor i hele regionen, som stammer fra Energinet.dk: "Miljødeklaration for 1 kWh el i 2017", korrigeret med et energitab i distributionsnettet på 5 %.
- CO₂ udledningen fra fjernvarmeforbrug er baseret på oplysninger fra de lokale leverandører af fjernvarme og er afhængig af de anvendte brændslers CO₂ udledning og varmetabene i de enkelte fjernvarmenet.
- CO₂ udledningen fra transport er beregnet ud fra brændstofforbruget og standardfaktorer for CO₂ udledning. I nogle tilfælde har der ikke foreligget oplysning om brændstofforbruget, men kørte kilometer eller omkostninger i kr. I de tilfælde er der foretaget beregning af brændstofforbruget ud fra erfaringstal.
- Klimaberegningen på den regionale kollektive busstrafik er baseret på data fra sidste halvår 2016 og første halvår 2017, da der ikke foreligger data for kalenderåret 2017.
- NIRAS har for Region Midtjylland foretaget beregning af klimaregnskabet ud fra regionens indkøbsdata ved brug af livscyklusdatabasen EXIO-BASE. NIRAS har endvidere koblet beregningerne baseret på indkøbsdata sammen med regionens egne beregninger, baseret på energi- og brændstofforbrug sammen til et samlet klimaregnskab.
- Klimaaftrykket fra regionens bygge- og anlægsopgaver er beregnet ud fra regionens indkøbsregister, hvor udgifterne hertil er trukket ud. Alle regionens bygge- og anlægsopgaver er således medtaget, herunder de store kvalitetsfondsprojekter (Det Nye Universitetshospital i Aarhus, Det Nye Hospital i Vest, Gødstrup og om- og tilbygning af Regionshospitalet Viborg).

Usikkerheden på det beregnede klimaaftryk fra byggeri og anlæg må vurderes som relativ stor, ligesom klimaaftrykket vil variere en del fra år til år, da der vil være store forskelle på aktivitetsniveauet inden for byggeri og anlæg.

Affald

Affaldsopgørelsen indeholder kun større fraktioner fra hospitalernes primære drift. Følgende fraktioner er ikke medtaget:

- Haveaffald
- Bygge- og anlægsaffald
- Kasseret udstyr mv.*
- Medicinrester, laboratoriekemikalier samt kemikalie- og olierester til specialbehandling.

*Kasseret IT-udstyr, apparater, hospitalssenge, møbler, dyner, tøj mv. sendes til virksomheder, som sorterer produkterne i genbrugelige dele og produkter til skrotning.

Den samlede mængde heraf i 2017 var ca. 200 tons, hvoraf en del blev sendt til direkte genbrug, og resten blev skrottet med henblik på materialegenanvendelse. En mindre del blev sendt til forbrænding.

Fakta om Region Midtjylland

Regionens virksomhed omfatter tre hovedområder:

- Sundhed
- Social og Specialundervisning
- Regional Udvikling

Region Midtjyllands samlede driftsomkostninger i 2017 var i alt 28,3 mia. kr., som fordelte sig således:

• Sundhed	26,4 mia. kr.
• Social og Specialundervisning	1,2 mia. kr.
• Regional Udvikling	0,7 mia. kr.

I 2017 havde Region Midtjylland 26.792 fuldtidsstillinger, som fordelte sig på følgende måde:

• Sundhed	23.856
• Social og Specialundervisning	2.112
• Regional Udvikling	127
• Fælles formål og administration	697

Regionen driver følgende hospitaler, hvoraf nogle er samlet i enheder:

- Aarhus Universitetshospital
- Hospitalsenhed Midt (Regionshospitalerne Silkeborg, Viborg og Skive samt Hammel Neurocenter)
- Hospitalsenheden Vest (Regionshospitalerne Herning, Holstebro og Lemvig)
- Regionshospitalet Horsens, inkl. Skanderborg Sundhedshus og Livsstilscenter Brædstrup
- Regionshospitalet Randers, inkl. Grenaa Sundhedshus
- Psykiatrien i Region Midtjylland (AUH Risskov, Regionspsykiatrien Horsens, Midt, Randers og Vest)

I dette grønne regnskab er psykiatrien i Horsens, Randers og Vest indeholdt i de hospitalsenheder, hvortil de fysisk er tilknyttet, mens AUH Risskov sammen med Psykiatrien i Viborg er opgjort særskilt.

For at give et indtryk af aktivitetsniveauet på enkelte hospitalsenheder er herunder anført nettodriftsudgifterne i 2017:

• Aarhus Universitetshospital	6.816 mio. kr.
• Hospitalsenhed Midt	2.363 mio. kr.
• Hospitalsenheden Vest	2.271 mio. kr.
• Regionshospitalet Randers	1.136 mio. kr.
• Regionshospitalet Horsens	1.026 mio. kr.

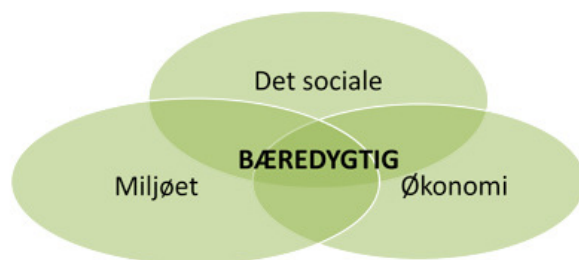
Region Midtjylland driver specialiserede bosteder, dagtilbud og institutioner for børn, unge og voksne med særlige behov. Disse er fordelt på ca. 50 adresser, hvor energi- og vandforbrug registreres særskilt.

Region Midtjyllands regionshuse er fordelt på 4 lokaliteter i Viborg, Holstebro, Horsens og Aarhus.

Samfundsansvar og bæredygtighed

Region Midtjylland arbejder løbende med grundprincipperne i bæredygtighedstrekanten:

- **Det sociale** skal bl.a. sikre ordnede arbejdsforhold og godt fysisk og psykisk arbejdsmiljø
- **Miljødelen** skal bl.a. reducere energiforbruget og sikre genanvendelse af affald.
- **Økonomidelen** skal sikre, at målsætningerne gennemføres på baggrund af totaløkonomiske grundprincipper.

Dette kommer til udtryk i den Agenda 21 strategi, "*Samfundsansvar og bæredygtighed 2016-2019*", som blev vedtaget af regionsrådet i december 2015. Strategien indeholder 13 målsætninger med tilhørende handlingsplaner, der alle skal medvirke til løfte Regionen i en bæredygtig retning:

- Ansvarlige indkøb
- Energiforbrug
- Transport
- Gode og sunde råvarer
- Klimaforandringer
- Flexibilitet og tilpasningsmuligheder
- Energi- og miljøledelse
- Vedvarende energi
- Mindre affald og fremme genbrug
- Godt fysisk og psykisk arbejdsmiljø
- Uddannelse og kompetenceudvikling
- Forebygge udstødelse fra arbejdsmarkedet
- Ordnete arbejdsforhold

Dette grønne regnskab omfatter kun en mindre del af foranstående punkter, da fokus i det grønne regnskab er på klima, affald, forbrug af energi og vand spildevand samt brugen af miljøproblematisk produkter.

Der henvises i øvrigt til Region Midtjyllands årsrapport samt årlige personale-redegørelser og arbejdsmiljøreddegørelser.